

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – СИРМИЈУМ
СРЕМСКА МИТРОВИЦА

Тема

**ЗНАЧАЈ ПРОСТОРА И МАТЕРИЈАЛА У ПОДСТИЦАЊУ
ИГРЕ У ВРТИЋУ**

Предмет

**ИГРА КАО ЦЕНТАР ПРЕДШКОЛСКОГ КУРИКУЛУМА
МАСТЕР РАД**

Ментор:

др Марта Дедај, проф

Студент:

Тијана Каргановић

бр.индекса: 20/2023М

Сремска Митровица, 2025.

САЖЕТАК

Игра представља суштинску активност у животу детета предшколског узраста, кроз коју се развијају когнитивне, социјалне, емоционалне и моторичке способности. Простор у вртићу и врста материјала којима деца имају приступ играју кључну улогу у подстицању слободне, креативне и развојно подстицајне игре. Циљ овог истраживања био је да се испитају ставови васпитача у ПУ „Каја“ о значају простора и употреби полуструктурираних и неструктурираних материјала у функцији подстицања игре код деце. Истраживање је спроведено методом анкетирања на узорку од 16 васпитача, а добијени подаци анализирани су применом дескриптивне статистике и квалитативне анализе. Резултати показују да васпитачи препознају значај флексибилног и добро организованог простора, као и примену разноврсних материјала који омогућавају деци истраживање, маштовито изражавање и креативност. Посебно је истакнут допринос неструктурираних и природних материјала развоју дечје игре и подстицању свих аспеката развоја. Рад пружа препоруке за унапређење васпитне праксе кроз бољу организацију простора, адекватнији избор материјала и унапређену сарадњу са родитељима. Истраживање доприноси дубљем разумевању улоге окружења у предшколској установи као фактора који директно утиче на квалитет игре и целокупан развој деце.

Кључне речи: *игра, простор, материјали, васпитачи, вртић, неструктурирани материјали, развој детета, предшколско васпитање.*

САДРЖАЈ

САЖЕТАК	2
УВОД	4
1. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ИСТРАЖИВАЊУ	5
1.1. Дефинисање основних појмова	5
1.2. Значај простора и материјала у функцији подстицања игре у вртићу.....	6
1.3. Улога васпитача у креирању подстицајне средине.....	9
1.4. Сарадња са родитељима и локалном заједницом.....	11
2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	12
2.1. Проблем и предмет истраживања	12
2.2. Циљ и задаци истраживања	14
2.3. Хипотезе истраживања	14
2.4. Узорак истраживања	15
2.5. Методе и поступци истраживања	15
3. АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА	17
3.1. Резултати са дискусијом	17
3.1.1. Ставови васпитача о значају простора за подстицање игре у вртићу.	18
3.1.2. Ставови васпитача о употреби полуструктурираних и неструктурираних материјала у подршци развоју дечје игре.....	22
3.1.3. Повезаност простора и материјала с развојем игре и добробити деце.	27
3.1.4. Изазови и препоруке за унапређење простора и материјала за игру...	32
3.2. Модели и пројекти за унапређење простора и материјала за игру.....	34
ЗАКЉУЧАК	37
ЛИТЕРАТУРА	38
ПРИЛОГ 1.....	41
ПРИЛОГ 2.....	45

УВОД

Игра је основна активност деце у предшколском узрасту и представља најприроднији начин учења, истраживања и развоја. Кроз игру деца не само да развијају когнитивне, моторичке, социјалне и емоционалне способности, већ и стичу основне животне вештине попут решавања проблема, сарадње и комуникације (Wood, 2014).

Савремени приступи васпитно-образовном раду, попут теорије конструктивизма и социоконструктивистичке перспективе Виготског (1978), наглашавају улогу окружења у подстицању деље иницијативе, истраживања и учења.

У том контексту, простор у вртићу и материјали који се нуде деци имају изузетно важну улогу. Простор није само физички оквир у коме се игра одвија, већ „трећи васпитач“ – фактор који активно утиче на ток и квалитет игре (Edwards, Gandini & Forman, 1998). Добро осмишљен, флексибилан и подстицајан простор омогућава деци да самостално истражују, доносе одлуке и користе материјале на креативан начин. Материјали, нарочито они неструктурирани и полуструктурирани, пружају слободу за маштовиту игру и омогућавају деци да креирају властите светове и правила игре (Nicholson, 1971; Curtis & Carter, 2014).

Међутим, у пракси често постоје изазови у организацији простора и избору материјала. Установе се често суочавају са ограниченим ресурсима, недовољним простором или стандардизованим, „затвореним“ материјалима који не подстичу креативност и истраживање. Таква ограничења могу утицати на квалитет игре, а самим тим и на укупан развој детета (Harms, Clifford & Cryer, 2005).

Полазећи од ових чињеница, у раду се анализирају ставови васпитача у ПУ „Каја“ о улози простора и материјала у подстицању игре. Истраживање је усмерено на препознавање добрих пракси, али и на идентификовање изазова у организацији простора и избора материјала. Разумевањем васпитачке перспективе могу се формулисати препоруке за унапређење васпитно-образовне праксе и стварање окружења које ће бити безбедно, инспиративно и креативно, те у пуном смислу подржавати целовит развој деце.

1. ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ИСТРАЖИВАЊУ

1.1. Дефинисање основних појмова

Простор у предшколској установи представља физичко окружење у коме деца бораве, уче, играју се и развијају. Он обухвата унутрашње просторије (радне собе, ходнике, заједничке просторе, сале) и спољашње површине (дворишта, вртове, игралишта), али и све ресурсе који се користе у васпитно-образовном процесу. Савремени приступи у васпитању наглашавају да простор није само физички оквир, већ активни чинилац учења и развоја, такозвани „трећи васпитач“ (Malaguzzi, 1998). Простор треба да буде естетски уређен, функционалан, безбедан, флексибилан и подстицајан за игру, истраживање и социјалну интеракцију.

Материјали који се користе у вртићу представљају све ресурсе које деца користе током игре и учења. Они могу бити структурирани (играчке са унапред дефинисаном наменом) и неструктурирани, односно полуструктурирани (материјали отвореног типа који немају једну задату функцију). Полуструктурирани и неструктурирани материјали попут коцки, песка, воде, природних материјала (каменчића, шкољки, грана, лишћа) и рециклажних материјала, омогућавају деци слободу избора и развијање креативности кроз игру (Tovey, 2016). Они подстичу децу на истраживање, експериментисање и симболичко мишљење.

Игра је природни начин на који деца уче, истражују свет око себе, развијају моторичке, социјалне, емоционалне и когнитивне вештине. Према савременој теорији игре, квалитетно окружење и адекватни материјали имају директан утицај на сложеност и трајање дечје игре (Павловић-Бренеселовић и Крњаја, 2017). Кроз слободну, самостално одабрану игру, деца развијају креативност, критичко мишљење, решавање проблема и социјалне вештине.

Подстицајна средина подразумева простор и материјале који су прилагођени узрасту, интересовањима и потребама деце, те охрабрују дете на активну улогу у учењу. Такав простор треба да буде безбедан, функционалан, али и естетски пријатан, са јасно организованим зонама за различите врсте активности (играње улога, конструктивне активности, мирни кутак за повлачење, простор за кретање

итд.). Васпитач има кључну улогу у креирању, организовању и обогаћивању подстицајне средине.

Рефлексивна пракса представља континуирани процес промишљања и преиспитивања сопственог рада од стране васпитача, са циљем унапређивања васпитно-образовног процеса. У контексту просторног и материјалног окружења, рефлексивна пракса подразумева ослушкивање и посматрање деце у интеракцији са простором и материјалима, те на основу тога прилагођавање окружења у складу са потребама, интересовањима и развојним могућностима деце (Carr & Lee, 2012). Васпитачи кроз документацију, фотографије, белешке и разговоре у тиму преиспитују да ли простор подстиче игру, да ли материјали изазивају радозналост, да ли су сва деца равноправно укључена и да ли средина пружа могућности за самостално истраживање и учење. Рефлексивна пракса подстиче васпитаче да простор не доживљавају као статичан и једном заувек уређен, већ као жив и динамичан систем који се мења у складу са деčјим развојем. На тај начин простор постаје део педагошке стратегије, а не само логистички елемент. Управо кроз овакво промишљање простора и материјала, предшколска установа постаје окружење које заиста подржава целокупан деčји развој и учење кроз игру.

1.2. Значај простора и материјала у функцији подстицања игре у вртићу

Простор и материјали у вртићу имају суштинску улогу у подстицању игре као кључне активности у предшколском узрасту. Савремена педагошка схватања наглашавају да окружење није само физички амбијент, већ и активан чинилац у учењу и развоју детета. Простор треба да буде промишљен, флексибилан, отворен и инспиративан, како би подстицао иницијативу, креативност и истраживачки дух деце (Miljak, 2009; Tovey, 2016).

У оквиру Ређо Емилиа приступа, простор се назива „трећим васпитачем“ – уз дете и васпитача. Ова педагошка филозофија полази од уверења да пажљиво осмишљен простор директно утиче на квалитет игре и учења. Простор није неутрална позадина, већ активни учесник који позива на интеракцију, комуникацију и сарадњу (Павловић Бренеселовић и Крњаја, 2017). Простори у којима бораве деца

треба да буду естетски пријатни, функционални, структурирани тако да омогуће различите облике активности – од самосталне до групне игре – и да одражавају културу и вредности предшколске установе.

Добро организован простор подразумева зону мирнијих активности, зону конструктивне и драмске игре, истраживачке центре и просторе за кретање. Простор треба да буде флексибилан, односно лако прилагодљив различитим потребама деце, како би се подржала њихова иницијатива и самосталност (Curtis & Carter, 2003). Кроз могућност избора, дете се осећа компетентно и оснажено, што је темељ активног учења.

Физичко окружење такође треба да пружи довољно могућности за кретање, промену положаја, коришћење тела у игри, што је посебно важно у контексту раног развоја. Простор на тај начин не само да подстиче игру, већ омогућава друштвену интеракцију, решавање конфликта, развој комуникацијских вештина и емпатије.

Материјали који се налазе у вртићу представљају средства изражавања, стварања и комуникације деце. У савременим педагошким приступима нарочито се истиче вредност полуструктурираних и неструктурираних материјала – материјала који не носе унапред задато значење, већ подстичу машту и креативност. Такви материјали укључују: картонске кутије, шишарке, каменчиће, песак, тканине, штапиће, рециклирани материјал, воду, глину и др. Њихова вредност је у томе што могу постати било шта у игри – од куће, возила, до „магичних“ предмета – што омогућава симболичку трансформацију (Tovey, 2016).

Бруси и сарадници (2008, према Tovey, 2016) наглашавају да је управо неограниченост у употреби тих материјала оно што их чини вредним. Деца их користе на начин који одговара њиховим тренутним интересовањима и потребама, чиме се подстиче њихова флексибилност у размишљању и симболичкој игри. Игра са таквим материјалима доприноси и развоју апстрактног мишљења, што је основа за касније школско учење.

Посебно место у игри имају природни материјали и простор на отвореном. Каменчићи, лишће, гранчице, перје, песак и вода представљају извор неисцрпне инспирације. Игра на отвореном омогућава деци да буду физички активна, да

истражују околину, али и да користе материјале на различите начине – од сензорне игре, до конструктивне или симболичке (Kernan, 2010).

Према истраживањима, деца која имају редован приступ простору на отвореном и природним материјалима показују више иницијативе, креативности и самопоуздања. Простори који подржавају игру у природи често имају неодређене елементе (нпр. брдашца, логове, густиш), који омогућавају вишеструке начине игре, прилагођене интересовањима сваког детета (White, 2008).

Иако се неструктурирани материјали високо вреднују, у савременом вртићу и даље постоји место и за индустријски произведене играчке, нарочито оне отвореног типа – попут конструктора (коцки, магнетних елемената и слично). Ове играчке пружају могућност комбиновања, надограђивања, измишљања и импровизације, чиме се подржавају различите димензије когнитивног и друштвеног развоја (Tovey, 2016).

Поред тога, изградња и конструисање у сарадњи са другима доприноси развоју социјалних вештина као што су преговарање, договарање, заједничко доношење одлука и решавање проблема. Тако деца, поред индивидуалног израза, вежбају и сарадњу и учење у заједници.

Улога васпитача је пресудна у осмишљавању простора и избору материјала који ће бити доступни деци. Васпитач не треба само да организује простор, већ и да га непрестано прати, преиспитује и прилагођава у складу са интересовањима и потребама деце. Активно посматрање деčје игре пружа увид у то који су простори и материјали инспиративни, шта подстиче социјалну интеракцију, а шта самосталан рад.

Према Broström-у (2017), васпитач као креатор подстицајне средине делује као „рефлексивни практичар“, што значи да стално разматра како простор и материјали утичу на деčју активност и како их може унапредити. Ово подразумева и укључивање деце у одлуке о уређењу простора, чиме се не само подстиче њихова самосталност, већ и осећај припадности и одговорности за заједнички простор.

Простор у вртићу не треба посматрати само као место за игру деце, већ и као потенцијално поље за интеракцију са одраслима – васпитачима, родитељима и другим члановима заједнице. У вртићима који теже да постану „заједнице учења“,

простор се организује тако да омогући заједничке активности деце и одраслих, подстиче сарадњу и размену искустава (Broström, 2017).

Присуство документационих паноа, изложби дечјих радова, заједничких радних површина и атељеа доприноси осећају заједништва и гради културу дијалога. Ово је нарочито видљиво у приступима као што су Reggio Emilia, где простор постаје медиј комуникације између деце, васпитача и родитеља (Vecchi, 2010). Тако уређен простор јача везу између породице и установе и подстиче активно учешће свих актера у животу вртића.

Традиционални модели уређења простора у вртићу били су фокусирани на контролу, дисциплину и ефикасност, док се у савременим приступима акценат ставља на флексибилност, избор, сарадњу и самосталност деце. Простор се више не организује искључиво из перспективе одраслих, већ из угла деце – као активних учесника који истражују, стварају и мењају свој амбијент.

Савремени курикулуми, попут „отвореног курикулума“ који се примењује у Србији, препознају важност окружења као педагошког средства. Простор се тако схвата као динамичан, флуидан и контекстуалан – он се прилагођава детету, а не обрнуто. Управо у томе лежи потенцијал да игра постане не само облик активности, већ и начин учења, комуникације и изражавања.

1.3. Улога васпитача у креирању подстицајне средине

Подстицајна средина у предшколској установи не настаје спонтано, већ као резултат синергије простора, материјала и педагошке праксе васпитача. У том смислу, улога васпитача је кључна, јер он није само организатор простора, већ и активни учесник у процесу који захтева континуирано посматрање, промишљање и адаптацију. Савремени педагошки приступи све више истичу значај васпитача као „рефлексивног практичара“ који своју праксу стално преиспитује и прилагођава потребама деце (Schon, 1983; Dewey, 1933).

Концепт „рефлексивног практичара“ означава васпитача који није само технички извршилац педагошких упутстава, већ професионалац који промишља сопствене поступке и на основу тога развија нове приступе раду. Schon (1983)

указује да је рефлексивна у акцији и о акцији основ професионалног деловања у свим областима, а у предшколском контексту она добија посебну тежину јер се односи на креирање услова у којима дете активно учи. Dewey (1933) такође наглашава да искуство и критичко промишљање представљају темељ развоја педагошке праксе. Васпитач као рефлексивни практичар непрестано преиспитује: да ли простор који је организовао подстиче деčју радозналост, да ли материјали омогућавају креативну употребу и да ли активности подржавају различите стилове учења.

Посматрање је основни инструмент васпитача у разумевању интересовања и потреба деце. Систематским праћењем деčје игре, васпитач може да идентификује које активности највише ангажују децу, где се јављају изазови и које су потенцијалне области за даљи развој. На основу ових увида, васпитач врши адаптацију простора и материјала — додаје нове садржаје, премешта центре интересовања или мења расположивост дидактичких средстава. Како истиче Rinaldi (2006), простор у коме деца бораве мора бити „динамичан ентитет“ који се обликује у складу са њиховим развојним потребама и интересовањима. Флексибилна организација простора подстиче ангажовање деце, али и развија њихову способност за сарадњу, самосталност и решавање проблема (OECD, 2012).

У савременим педагошким концепцијама дете се посматра као активан субјект, а не као пасивни прималац утицаја. Због тога је једна од основних улога васпитача подстицање деčје иницијативе и обезбеђивање могућности да деца учествују у обликовању сопственог окружења. Када деца добију прилику да одлучују о избору активности, материјала или организацији простора, њихова мотивација и ангажованост значајно расту (Dewey, 1938). Пракса Reggio Emilia приступа такође показује да укључивање деце у одлуке о свакодневном функционисању вртића доприноси развоју осећаја припадности и одговорности (Rinaldi, 2006). OECD (2012) у својим препорукама за квалитет раног образовања наглашава важност деčјег гласа и партиципације као предуслова за стварање инклузивне и подстицајне средине.

Улога васпитача у креирању подстицајне средине није ограничена само на техничко уређење простора. Она обухвата стално рефлексивно промишљање, посматрање и прилагођавање, као и подстицање деčје иницијативе и партиципације.

Само на тај начин могуће је обезбедити да простор и материјали у предшколској установи постану активни ресурси у развоју и учењу деце.

1.4. Сарадња са родитељима и локалном заједницом

Сарадња са родитељима и локалном заједницом представља један од важних фактора у обезбеђивању подстицајне средине за дете предшколског узраста. Савремени приступи у предшколском васпитању све више наглашавају важност интеграције породичног и институционалног окружења, јер се развој детета не одвија у изолованом контексту, већ у сложеној мрежи односа између породице, вртића и шире друштвене заједнице (Bronfenbrenner, 1979; Vujčić, 2016).

Породица је примарно васпитно окружење, а вртић као институција допуњује и обогаћује то искуство. Истраживања показују да квалитетна сарадња породице и вртића позитивно утиче на социјални, емоционални и когнитивни развој деце (Epstein, 2011). Када постоји партнерски однос између васпитача и родитеља, дете добија конзистентне подстицаје, што утиче на сигурност и стабилност његовог развоја (Kamenov, 2006). Повезивање породице и вртића омогућава двосмерну размену информација, родитељи боље разумеју потребе и потенцијале своје деце у образовном контексту, док васпитачи добијају увид у породичне вредности и навике које могу утицати на деčју игру и учење (Slunjski, 2011).

Родитељи могу бити активни партнери у креирању подстицајне средине кроз учешће у избору и припреми материјала, уређењу простора и организовању активности. У многим вртићима се примењује пракса прикупљања природних и рециклажних материјала од родитеља, који потом постају део деçје игре (Miljak, 2009). На тај начин простор постаје богатији, а деца имају прилику да истражују разноврсне текстуре и функције предмета. Укључивање родитеља у овом процесу такође гради осећај заједништва и заједничке одговорности за квалитет васпитно-образовног рада (Epstein, 2011).

Поред родитеља, важну улогу има и локална заједница, која може обезбедити ресурсе, материјале и подршку вртићима. Примери добре праксе укључују сарадњу са локалним библиотекама, културним центрима, уметницима, занатлијама и невладиним организацијама (Vujčić, 2016). У неким моделима, попут Ређио Емилија приступа, заједница се посматра као „партнер у образовању“, а простори вртића

постају „јавни простори“ где родитељи и чланови заједнице активно учествују у креирању образовног окружења (Edwards, Gandini & Forman, 2012).

2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Проблем и предмет истраживања

Игра представља природан и суштински начин на који деца предшколског узраста уче, комуницирају и развијају се. Она има кључну улогу у развоју когнитивних, социјалних, емоционалних и моторичких способности. Кроз игру, деца уче да решавају проблеме, развијају машту, сарађују са вршњацима и граде односе са одраслима. Као таква, игра није само слободна активност, већ и основни педагошки инструмент у предшколском васпитању и образовању (Vygotsky, 1978; Wood, 2014).

Успешно остваривање потенцијала игре у великој мери зависи од квалитета окружења у ком се она одвија. Простор и материјали који окружују дете имају снажан утицај на његову мотивацију, ангажовање и могућности за истраживање и креативно изражавање. Квалитетно окружење за игру треба да буде безбедно, флексибилно и инспиративно, а материјали који се користе у игри треба да буду разноврсни, доступни и подстицајни (Curtis & Carter, 2014; Nicholson, 1971).

Међутим, у пракси, бројне предшколске установе се суочавају са изазовима у погледу адекватне организације простора и обезбеђивања стимулативних материјала. Истраживања показују да недостатак адекватне опреме и неструктурираних материјала у предшколским установама може ограничити потенцијале деце и утицати на квалитет игре. На пример, истраживање Harms, Clifford, and Cryer (2005) наглашава важност адекватног окружења које пружа разноврсне материјале који подстичу креативност, а њихов недостатак може ограничити деčју игру. Такође, Hughes (2003) у својој студији истиче значај неструктурираних материјала, који омогућавају деци да користе своју машту, истражују и стварају, те да недостатак таквих материјала може смањити квалитет игре.

У складу са приступом Ређо Емилија, простор је препознат као „трећи васпитач“ – активан учесник у процесу учења који деци омогућава да истражују, постављају питања и развијају сопствене идеје (Edwards, Gandini, & Forman, 1998).

Простор који није довољно флексибилан, нити обogaћен материјалима за истраживање, може значајно ограничити развојне могућности деце. Због тога је потребно преиспитати како се простори у вртићима користе и како се материјали бирају и постављају. Поред тога, Curtis и Carter (2014) и Brown and Vaughn (2009) наглашавају да простор и материјали треба да буду дизајнирани тако да стимулишу децу да уче кроз игру. Њихов недостатак може утицати на когнитивни, социјални и емоционални развој деце.

Теорија „слободних делова“ (loose parts theory), коју је развио Simon Nicholson (1971), такође указује на значај материјала који нису унапред структурирани и који омогућавају деци да их користе на креативне начине. Такви материјали подстичу децу да користе машту, да експериментишу и стварају сопствена правила и сценарије игре. Простор који подржава овакве активности треба да буде динамичан, разноврстан и отворен за промене, како би подстицао дељу радозналост и самосталност.

Према концепту Године узлета, који се све више примењује у домаћем контексту предшколског васпитања, простор и материјали треба да буду осмишљени тако да подрже активно учешће деце, њихову самосталност и истраживачки дух (Froebel Trust, 2022; Edwards et al., 1998). Ипак, примена ових принципа у пракси често изостаје, што указује на потребу за додатним истраживањем и практичним смерницама.

У контексту теорије Виготског (1978), игра омогућава деци да функционишу у зони наредног развоја, где кроз подршку одраслих и вршњака постижу више него што би могла самостално. Простор и материјали имају значајну улогу у активирању те зоне, јер креирају услове у којима се нове вештине могу истраживати и усвајати кроз игру.

Проблем који се у овом истраживању разматра односи се на недовољно истражен и неравномерно примењиван значај простора и материјала у подршци дељујој игри у предшколским установама. Недовољна едукација васпитача о потенцијалима окружења, као и недовољно подстицајна организација простора, представљају баријере за оптимално учење и развој деце.

Решавање овог проблема има теоријски значај у обогаћивању постојећих знања о улози простора у васпитно-образовном процесу, а практичан значај се огледа у могућности развоја смерница и препорука за васпитаче у циљу побољшања квалитета игре. Циљ је да се, кроз увид у примере добре праксе, понуде конкретна решења за осмишљавање простора и избора материјала који ће у пуној мери подржати дечју игру као основу учења и развоја.

Вртић и његово окружење су места истраживања, откривања и активног учења ако се у њима стварају услови који деци омогућују истраживање различитих феномена, стицање разних искустава, коконструкција значења и разумевања. Деци треба обезбедити сигурно и подстицајно окружење у којем ће она моћи да истражују свет око себе и да се играју према сопственом избору без угрожавања себе или других уз заинтересованог васпитача, који разуме децу и оно шта деца раде (Степић, Дедај и Џаић, 2024).

2.2. Циљ и задаци истраживања

Циљ овог истраживања је да се испитају ставови васпитача у ПУ „Каја“ о значају простора и материјала у вртићу у подстицању игре као централне активности у предшколском курикулуму.

У складу са циљем рада, истраживање обухвата следеће задатке:

- 1) Испитати ставове васпитача о значају простора за подстицање игре у вртићу.
- 2) Испитати ставове васпитача о употреби полуструктурираних и неструктурираних материјала у подршци развоју дечје игре.
- 3) Анализирати повезаност простора и материјала с развојем игре и добробити деце.

2.3. Хипотезе истраживања

Општа хипотеза:

Васпитачи у ПУ „Каја“ имају изграђене позитивне ставове о значају простора и разноврсних материјала као кључних фактора у подстицању игре као централне активности у предшколском васпитно-образовном процесу.

Посебне хипотезе:

H₁: Васпитачи сматрају да је квалитетно организован простор у вртићу значајан фактор у подстицању игре као основне активности деце.

H₂: Васпитачи препознају вредност полуструктурираних и неструктурираних материјала у подршци креативној и слободној игри деце.

H₃: Постоји позитивна повезаност између адекватно уређеног простора, разноврсних материјала и квалитета децје игре и добробити деце.

2.4. Узорак истраживања

Узорак овог истраживања чини 16 васпитача који су запослени у Предшколској установи „Каја“. Реч је о целокупном васпитном кадру у оквиру наведене установе. Узорак је формиран намерним (пурпозивним) избором, како би се обезбедили релевантни и валидни подаци о искуствима и ставовима васпитача у вези са значајем простора и материјала за подстицање игре као централне активности у предшколском васпитно-образовном процесу.

2.5. Методе и поступци истраживања

Метод који ће бити коришћен у овом истраживању је *квантитативно истраживање*. Подаци ће бити прикупљени путем анкете која ће бити дизајнирана тако да обухвати питања о просторним условима, врстама материјала и процени њихове важности за подстицање развоја игре код деце.

Поступци истраживања ће се односити на следеће:

У првом делу истраживања биће представљена теоријска разматрања о значају простора и материјала у вртићу за подстицање игре, са фокусом на флексибилан и инспиративан простор, као и употребу полуструктурираних и неструктурираних материјала.

У другом делу истраживања ће бити представљена анализа ставова васпитача из ПУ „Каја“ у вези са значајем простора и материјала за развој игре у предшколском узрасту.

У трећем делу ће се спровести анализа добијених података и изградити препоруке за боље организовање простора и употребу материјала у предшколским установама.

Подаци прикупљени анкетом ће бити анализирани уз помоћ дескриптивне статистике (проценти, фреквенције), а резултати ће бити представљени у облику графикона. Поред тога, биће примењен квалитативни приступ за дубље разумевање ставова васпитача, анализирајући отворена питања из анкете.

3. АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

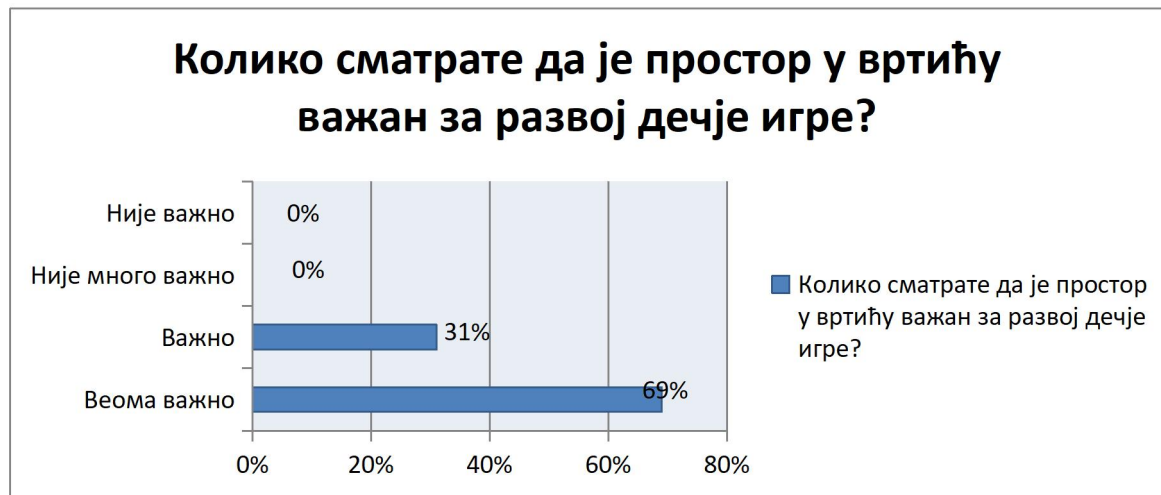
3.1. Резултати са дискусијом

3.1.1. Ставови васпитача о значају простора за подстицање игре у вртићу

Простор у вртићу представља један од кључних фактора који утичу на квалитет дечје игре и на целокупно искуство учења у предшколском узрасту. Савремени предшколски програми све више наглашавају значај добро организованог и подстицајног простора који одговара развојним потребама, интересовањима и могућностима деце. У том контексту, васпитачи играју кључну улогу у креирању простора који подржава самосталност, креативност и активну улогу деце у учењу кроз игру.

Циљ овог дела истраживања био је да се сагледају ставови васпитача о важности простора у вртићу за подстицање игре, као и да се анализира њихова пракса у погледу прилагођавања и опремања радног простора.

Простор у коме се деца играју има кључну улогу у њиховом развоју. Савремена педагошка схватања наглашавају значај уређеног, функционалног и прилагођеног простора за подстицање игре као централне активности у предшколском образовању. Васпитачи, као непосредни реализатори васпитно-образовног процеса, имају важну улогу у процени квалитета простора и његовог утицаја на дечји развој (*Графикон 1*).

Графикон 1: Ставови васпитача о значају простора у вртићу за подстицање дечје игре

Сви васпитачи у истраживању сматрају да је простор у вртићу значајан за развој дечје игре, при чему више од две трећине њих (69%) наглашава да је то „веома важно“. Овакви резултати указују на висок ниво професионалне свести о важности просторно-материјалног контекста у предшколском образовању. Очигледно је да васпитачи препознају простор као активног савезника у подстицању дечје игре и учења.

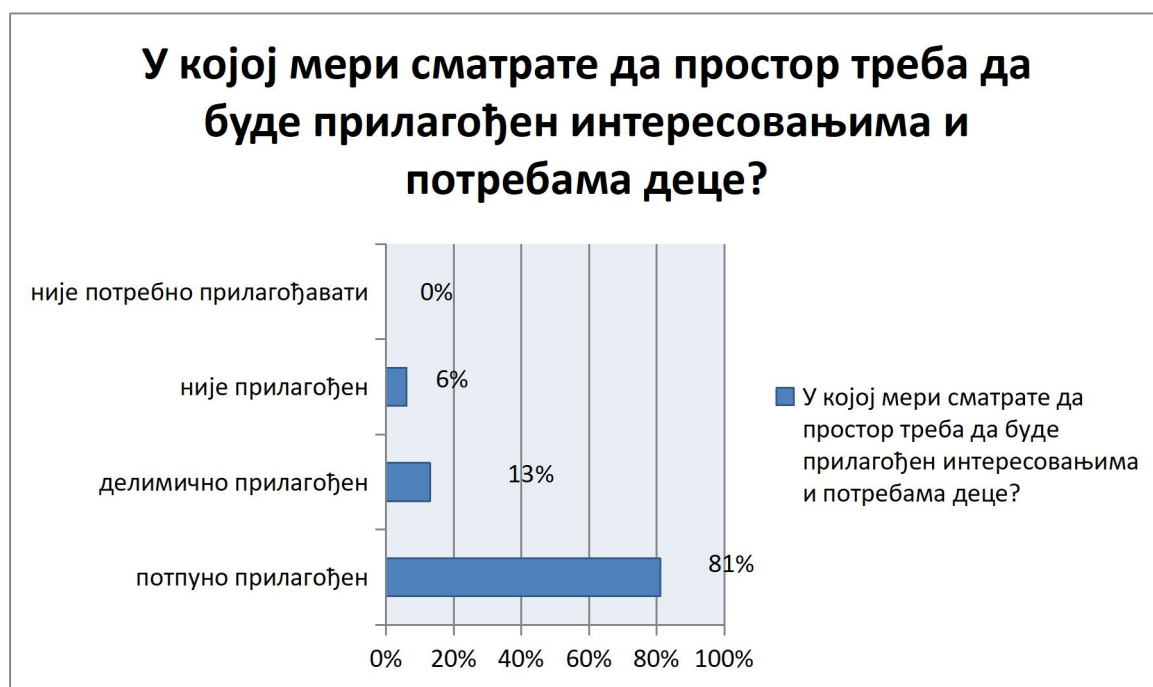
Након процене значаја самог простора, васпитачима је постављено питање о томе како оцењују утицај опреме која се налази у том простору на квалитет игре коју деца остварују у вртићу. Ово питање представљено је *Графиконом 2* и има за циљ да испита у којој мери квалитет и расположивост дидактичког и другог материјала утиче на интерактивност и подстицајност дечје игре.

Графикон 2: Процена васпитача о утицају опреме у простору на квалитет дечје игре

Већина васпитача уочава снажан позитиван утицај опреме на квалитет игре, што указује да дидактички и тематски опремљен простор представља кључни елемент у подстицању активне и смислене игре. Неутрално се изјаснио само један васпитач, док негативна оцена није заступљена, што додатно потврђује значај материјалног окружења у предшколској установи.

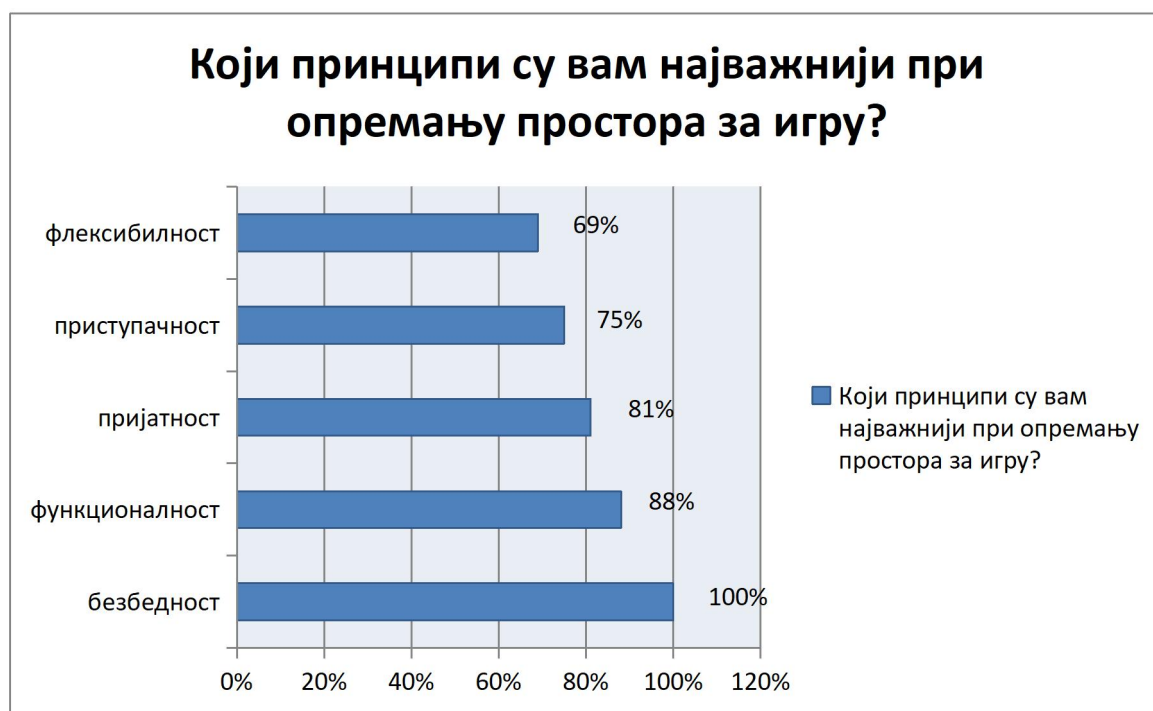
Следеће питање приказано *Графиконом 3.* истражује ставове васпитача о томе у којој мери простор треба да буде прилагођен интересовањима и потребама деце. Ово питање је важно јер прилагођавање простора интересовањима деце може значајно утицати на њихов развој, мотивацију за учење и укљученост у игру.

Графикон 3: Прилагођеност простора интересовањима и потребама деце у вртићу

Већина васпитача (81%) сматра да простор треба да буде потпуно прилагођен интересовањима и потребама деце, што указује на висок степен свести о значају стварања окружења које подстиче развој и креативност. Само 13% васпитача сматра да простор треба делимично прилагодити, док 6% сматра да простор није прилагођен. Ниједан васпитач не сматра да није потребно прилагођавати простор, што указује на један веома висок ниво пажње посвећене овом аспекту васпитног рада.

Графикон 4. се односи на питање које истражује који принципи су васпитачима најважнији при опремању простора за игру. Избор принципа при опремању простора директно утиче на квалитет игре и развој деце. Ови принципи одражавају основне вредности које васпитачи сматрају важним за стварање сигурног и подстицајног окружења за децу.

Графикон 4: Најважнији принципи при опремању простора за игру по мишљењу васпитача

Сви васпитачи (100%) сматрају да је безбедност основни принцип при опремању простора, што указује на то да је заштита деце од потенцијалних опасности кључна. Већина васпитача (88%) сматра да је функционалност простора такође веома важна, јер простор мора бити практичан и лак за коришћење. Пријатност (81%) и приступачност (75%) такође су високо оценили као важне аспекте, док је флексибилност простора нешто мање наглашена (69%), али ипак се сматра важним за омогућавање различитих врста активности.

Графикон 5. приказује одговоре на питање које истражује у којој мери васпитачи прилагођавају простор у зависности од узраста деце и врсте активности. Прилагођавање простора у складу са специфичним потребама деце и врстом активности може значајно допринети квалитету игре и учења.

Графикон 5: Прилагођавање простора у зависности од узраста деце и врсте активности по мишљењу васпитача

Велика већина васпитача (62,5%) прилагођава простор увек у складу са узрастом деце и врстом активности, што указује на свест о важности адекватног простора за различите развојне фазе и активности. 25% васпитача га прилагођава понекад, што може значити да постоје околности у којима то није увек могуће. Само 12,5% васпитача прилагођава простор ретко, али ниједан васпитач није рекао да никада не прилагођава простор, што указује на општу свест о важности прилагођавања простора потребама деце.

У оквиру отвореног питања, васпитачи су замољени да опишу како организују простор у својим радним собама како би подстакли дечју игру. Њихови одговори указују на различите приступе у креирању подстицајног окружења, при чему се посебан акценат ставља на доступност полуструктурираних и неструктурираних материјала. У наставку је приказан *Графикон 6.* који илуструје најчешће наведене начине организације простора у васпитној пракси.

Графикон 6: Начини организације простора за подстицање игре

Резултати указују да већина васпитача у ПУ „Каја“ организује простор тако да деца имају приступ разноврсним полуструктурираним и неструктурираним материјалима, посебно кроз центре са природним и рециклажним материјалима (37,5%). Значајан број васпитача (25%) истиче употребу интерактивних простора који се редовно мењају, што указује на висок ниво флексибилности и уважавања интересовања деце. Ови налази потврђују да васпитачи препознају значај оваквих материјала у подстицању самосталности, креативности и истраживачког духа код деце.

3.1.2. Ставови васпитача о употреби полуструктурираних и неструктурираних материјала у подршци развоју дечје игре

Савремени приступи у васпитно-образовном раду све више препознају значај употребе полуструктурираних и неструктурираних материјала у дечјој игри. Ови материјали, који не ограничавају дечју машту и креативност, доприносе развоју различитих аспеката дечјег учења, као што су мисаони процеси, моторика, социјалне вештине и истраживачко понашање. У овом делу приказани су ставови васпитача о

значају и учесталости примене оваквих материјала, као и њихова конкретна искуства у раду са децом.

У циљу бољег разумевања свести васпитача о вредности различитих врста материјала у подстицању дечје игре, испитани су њихови ставови о значају употребе полуструктурираних и неструктурираних материјала у васпитно-образовном раду. Резултати су приказани *Графиконом 7*. Ови материјали се све више препознају као вредни ресурси који стимулишу машту, креативност и самосталност деце.

Графикон 7: Ставови васпитача о значају употребе полуструктурираних и неструктурираних материјала у подстицању дечије игре

Већина васпитача (укупно 87%) сматра да је употреба полуструктурираних и неструктурираних материјала значајна или веома значајна за подстицање дечје игре, што указује на позитиван став према алтернативним и флексибилним ресурсима. Само 13% испитаних је оценило овај аспект као мање значајан, док ниједан васпитач не доводи у питање њихову релевантност, што додатно потврђује све веће прихватање савремених приступа у планирању простора за игру.

У циљу сагледавања стварне примене неструктурираних и полуструктурираних материјала у пракси, васпитачима је постављено питање о учесталости коришћења ових материјала у њиховом свакодневном раду. Резултати (*Графикон 8*.) указују на

то у којој мери васпитачи ова средства препознају као корисна у подстицању игре и целокупног развоја деце.

Графикон 8: Учесталост коришћења неструктурираних и полуструктурираних материјала у раду васпитача

Већина испитаних васпитача користи неструктуриране и полуструктуриране материјале бар повремено, при чему чак 37,5% наводи да их користи увек, а 50% понекад. Ови подаци указују на висок ниво свести васпитача о значају оваквих материјала, али и на потенцијал за унапређење њихове редовне примене у пракси.

У циљу сагледавања начина примене полуструктурираних и неструктурираних материјала у васпитној пракси, васпитачи су упитани у којим активностима најчешће користе ове материјале. Пошто је било могуће изабрати више одговора, подаци приказују број и проценат васпитача који су навели сваку од понуђених области *Графикон 9.*

Графикон 9: Подручја примене полуструктурираних и неструктурираних материјала у раду васпитача

Највећи број васпитача наводи да ове врсте материјала користи у слободној игри (93,75%) и ликовним активностима (87,5%), што указује на њихову свест о улози отворених материјала у подстицању креативности и самосталности деце. У мањој мери материјали се користе у математичким активностима, што може указивати на потребу за додатном обуком или ресурсима за интеграцију ових приступа у формалније активности.

Упитани су васпитачи да процене на који начин употреба полуструктурираних и неструктурираних материјала утиче на развој деце. Било је могуће изабрати више одговора, што омогућава увид у разноврсност перципираних развојних добитака које ови материјали могу подстаћи *Графикон 10*.

Графикон 10: Перципирани утицаји материјала на развој деце

Највећи број васпитача (93,75%) истиче да ови материјали подстичу креативност код деце, што је у складу са њиховом отвореном структуром и могућношћу слободне интерпретације у игри. Значајан проценат такође указује на утицај на моторички и сазнајни развој. Мањи број васпитача препознаје и друге аспекте као што су социјализација, развој говора и сарадња.

Упитани су васпитачи да ли су у свом раду користили неструктуриране и полуструктуриране материјале пре увођења нових Основа програма предшколског васпитања и образовања. Циљ питања је био да се утврди да ли је пракса употребе ових материјала настала као резултат нових програмских смерница или је већ била присутна у васпитној пракси *Графикон 11*.

Графикон 11: Употреба материјала пре увођења нових Основа програма

Већина васпитача (62,5%) наводи да су и пре увођења нових Основа програма користили неструктуриране и полуструктуриране материјале у раду са децом. То указује на већ постојећу свест о значају ових ресурса у подстицању игре и развоја. Ипак, значајан проценат (37,5%) потврђује да је примена ових материјала уведена или проширена тек након нових програмских смерница.

3.1.3. Повезаност простора и материјала с развојем игре и добробити деце

У савременом предшколском васпитању, све више се наглашава важност простора и материјала као кључних фактора који утичу на квалитет игре и укупну добробит деце. Простор више није посматран само као физички оквир, већ као педагошко средство које може подстаћи дечју радозналост, самосталност, социјалну интеракцију и развој. Такође, доступност и разноврсност материјала – како структурираних, тако и полуструктурираних и неструктурираних – има пресудан утицај на врсте и токове игре коју деца развијају. Ово потпоглавље има за циљ да прикаже како васпитачи доживљавају однос између простора, материјала и дечје добробити, као и на који начин они процењују изазове и могућности у креирању подстицајног окружења за игру.

Упитани васпитачи су изнели своје мишљење о томе како простор у вртићу утиче на добробит деце. Циљ овог питања (*Графикон 12*) био је да се процени у којој мери васпитачи препознају значај физичког окружења у подстицању емоционалног, социјалног и когнитивног развоја деце.

Графикон 12: Перцепција васпитача о утицају простора на добробит деце у вртићу

Велика већина васпитача (93.75%) сматра да простор у вртићу има позитиван или веома позитиван утицај на добробит деце, што указује на висок степен свести о значају окружења за свеукупни развој деце. Само један испитаник изјављује да је утицај неутралан, док ниједан васпитач није оценио простор као негативан фактор. Ови подаци потврђују значај педагошки осмишљеног простора као активног учесника у васпитно-образовном процесу.

Циљ овог питања био је да се сагледају ставови васпитача о утицају доступних материјала на квалитет дечје игре - *Графикон 13*. Материјали који су на располагању деци представљају важан подстицај за слободну игру, креативност и истраживање, па је значајно разумети на који начин васпитачи доживљавају ту улогу.

Графикон 13: Утицај доступних материјала на квалитет дечје игре – ставови
васпитача

Подаци показују да чак 93.75% васпитача сматра да материјали имају позитиван или веома позитиван утицај на дечју игру. Ово указује на јасну свест о улози материјала као средства које подстиче дечију машту, иницијативу и активну партиципацију. Ниједан васпитач не види негативан утицај, што додатно потврђује значај разноврсног и доступног материјала у подстицајном окружењу.

Циљ овог питања био је да се идентификују евентуалне препреке с којима се васпитачи суочавају у свакодневном раду, а које се односе на просторне и материјалне услове. Разумевање ових ограничења је кључно за планирање адекватне подршке васпитачима у креирању подстицајног окружења за децу – *Графикон 14*.

Графикон 14: Ограничења у раду васпитача – простор и материјали

Резултати указују да више од две трећине васпитача (68.75%) осећа одређена ограничења у свом раду, највише због недостатка материјала (37.5%). Истовремено, трећина васпитача наводи да нема осећај ограничења. Ово указује на неуједначене услове рада у оквиру предшколске установе, што може утицати на равномерност квалитета подстицајне средине за децу.

Циљ овог питања био је да се из перспективе васпитача добију конкретни предлози и увиди о томе шта би, по њиховом мишљењу, могло да се унапреди у погледу простора и материјала како би се побољшали услови за игру и развој деце. Отворена форма питања омогућила је испитаницима да слободно изразе своја запажања и потребе из непосредне праксе – *Графикон 15*.

Графикон 15: Предлози васпитача за унапређење простора и материјала у функцији дечје игре

Анализом одговора васпитача на питање шта би променили у простору или материјалима како би деца имала боље услове за игру и развој, уочавају се јасне тенденције у размишљању практичара: Највећи број васпитача (31%) сматра да је потребно обогатити понуду материјала за игру, што указује на важност разноврсности и доступности ресурса за дечју активност. Повећање физичког простора унутар радне собе наводи 25% испитаника, што указује на потребу за функционалнијим амбијентом који омогућава слободније кретање и развој различитих облика игре. Увођење природних и полуструктурираних материјала препоручује 19% васпитача, што прати савремене педагошке приступе који подржавају истраживачку и креативну игру. Идеје о флексибилнијој организацији простора и увођењу савремених дидактичких средстава појављују се код по 12% васпитача и указују на потребу да се простор усклади са динамичним и иновативним облицима учења. Ови подаци показују да васпитачи препознају важност простора и материјала као активних чинилаца у дечјем развоју, те да имају конкретне предлоге како да их унапреде у складу са потребама деце.

У оквиру испитивања праксе васпитача у вези са флексибилношћу простора и материјала у раду са децом, постављено је питање о учесталости прилагођавања

простора и материјала у односу на интересовања деце. Циљ је био да се сагледа у којој мери васпитачи уважавају дечје иницијативе и динамику интересовања у свакодневном раду – *Графикон 16*.

Графикон 16: Учесталост прилагођавања простора и материјала интересовањима деце

Резултати показују да већина васпитача (56%) често мења простор и материјале у складу са интересовањима деце, што указује на висок ниво флексибилности и прилагођавања програмских активности актуелним потребама деце. Позитивно је и то што ниједан васпитач није навео да никада не уноси промене, што говори у прилог томе да је савремени приступ у којем је дете у центру васпитно-образовног процеса у великој мери прихваћен у пракси.

3.1.4. Изазови и препоруке за унапређење простора и материјала за игру

У овом подпоглављу обрађују се одговори васпитача који се односе на практичне изазове са којима се сусрећу у организовању простора и избору материјала за игру, као и њихове препоруке за унапређење услова рада. Посебна пажња посвећена је значају усклађивања просторних и материјалних ресурса са интересовањима и потребама деце, што је у складу са савременим приступима

васпитно-образовном процесу. Ови увиди представљају важну основу за даље унапређење квалитета предшколског окружења и подстицање дечје игре као централне активности у учењу и развоју.

Један од кључних принципа савременог предшколског васпитања јесте прилагођавање простора и материјала интересовањима деце. Како би се утврдило у којој мери васпитачи препознају значај овог принципа, постављено је питање о важности усклађивања простора и материјала са дечјим интересовањима.

Графикон 17: Процена важности усклађивања простора и материјала са интересовањима деце

Већина васпитача (укупно 93%) сматра да је усклађивање простора и материјала са интересовањима деце важно или веома важно. Ови подаци указују на висок ниво свести васпитача о значају дечје иницијативе у креирању подстицајног окружења, што је у складу са принципима нових Основа програма васпитно-образовног рада у предшколским установама.

У оквиру истраживања, васпитачи су замољени да наведу шта сматрају највећим изазовима у опремању простора и употреби материјала за подстицање дечје игре. Питање је било отвореног типа, а одговори су касније категорисани ради прегледности и анализе (*Графикон 18*).

Графикон 18: Највећи изазови у опремању простора и обезбеђивању материјала

Највећи број васпитача (37.5%) као главни изазов истиче недостатак финансијских средстава, што указује на потребу за већим улагањем у материјалне ресурсе вртића. Четвртина испитаника (25%) наводи ограничен простор у радној соби као проблем, што говори у прилог неопходности просторних реорганизација. Ограничена доступност квалитетних материјала (18.75%) и недовољна подршка управе (12.5%) такође представљају препреке у свакодневном раду. Мањи број васпитача (6.25%) као изазов наводи недостатак времена за прилагођавање простора, што указује на важност адекватне организације рада и подршке колектива. Ови налази указују на комплексност изазова са којима се васпитачи сусрећу и могу да послуже као основа за унапређење услова у вртићима.

3.2. Модели и пројекти за унапређење простора и материјала за игру

Савремени приступи предшколском васпитању наглашавају да квалитет игре и учења деце зависи не само од васпитача, већ и од простора и материјала који су им доступни. На основу резултата истраживања у ПУ „Каја“, идентификовани су кључни изазови у организацији простора и материјала, као и могућности за њихово превазилажење кроз конкретне моделе и пројекте у пракси.

Један од начина унапређења предшколског окружења јесте развијање партнерства са родитељима и локалном заједницом. Сарадња са породицом омогућава вртићу да прибави додатне материјале и ресурсе, али и да родитељи буду активни учесници у образовном процесу деце (Epstein, 2018). Примери такве сарадње укључују заједничке акције уређења дворишта, радионице „родитељи као сарадници“, донације материјала, као и организацију тематских дана у којима деца и родитељи заједно осмишљавају активности. Локална заједница може пружити ресурсе као што су дрвени материјал, тканине, биљке или рециклирани предмети, што доприноси и стварању еколошке свести код деце (Tovey, 2016).

Укључивање деце у креирање и адаптацију простора има вишеструке предности. Деца која могу да учествују у одлукама о томе како ће изгледати њихова игралишта или учионице развијају осећај припадности и одговорности, али и креативност и самосталност (Broström, 2017). Практични модели укључују формирање „дечјих савета“ који бирају расположиве материјале, цртају планове за уређење простора, или предлажу нове активности у постојећим зонама игре. Овакво укључивање омогућава деци да истражују простор на начин који им одговара, а васпитачима пружа вредне увиде о интересовањима и потребама групе.

Материјали који нису унапред дефинисани у својој намени, као што су картонске кутије, шишарке, гранчице, камење, песак и вода, омогућавају деци да користе машту и креативност у игри (Tovey, 2016). Рециклирани материјали имају додатну вредност јер подстичу децу на еколошку свест, истраживање и самостално решавање проблема. Примери праксе укључују „еко-радионице“ у којима деца сами креирају играчке или декоративне елементе за учионице, али и пројекте уређења отворених простора са природним материјалима, што повећава физичку активност и интеракцију са околином (Kernan, 2010).

Још један приступ је креирање конкретних пројеката трансформације простора. Ови пројекти могу се реализовати у неколико корака:

- Анализа постојећег простора – идентификовање области које су недовољно коришћене или не инспиришу децу.
- Планирање заједно са децом, родитељима и васпитачима – прикупљање идеја, цртање распореда и одређивање функција зона.

- Прикупљање материјала – коришћење природних и рециклираних предмета, уз допринос локалне заједнице и родитеља.
- Заједничко уређење и осликавање простора – интерактивни рад који укључује све актере, укључујући децу у практичне активности.
- Евалуација – праћење како деца користе нови простор, које активности се одвијају и како материјали подстичу игру, креативност и социјалну интеракцију (Vecchi, 2010; Broström, 2017).

Примери оваквих пројеката могу бити трансформација празног кутка у „природни кутак“ са биљкама, песком и камењем, или адаптација ходника у мини-игралиште са зонама за креативне и конструктивне активности. Такви пројекти омогућавају деци да истражују простор, развијају моторичке и когнитивне вештине, као и да се активно укључују у процес учења кроз игру.

Модел и пројекти представљени у овом поглављу показују да се на основу резултата истраживања могу креирати конкретне стратегије за унапређење простора и материјала у вртићу. Сарадња са родитељима и заједницом, укључивање деце, коришћење рециклираних и природних материјала и пројекти трансформације простора директно доприносе стварању инспиративног, безбедног и креативног окружења које подржава развој свих потенцијала деце.

ЗАКЉУЧАК

Резултати истраживања о значају простора и материјала у подстицању игре у вртићу показују да ти фактори играју централну улогу у развоју предшколске деце. На основу одговора васпитача у ПУ „Каја“, можемо закључити да квалитетно осмишљен простор и разнолики материјали директно утичу на развој когнитивних, социјалних и моторичких вештина деце, као и на њихову способност за самостално размишљање и решавање проблема.

Простор у вртићу није само физичко окружење, већ и активни чинилац који обликује дечје искуство. Динамични, безбедни и флексибилни простори омогућавају деци слободу кретања, истраживања и интеракције, подстичући креативност, сарадњу и независност. Разноврсни материјали, посебно полуструктурирани, неструктурирани и природни, дају деци могућност да сами креирају активности, развијају машту и критичко мишљење.

Применом инклузивних и прилагођених стратегија, простор и материјали могу обезбедити једнаке могућности за децу различитих способности, подстичући емпатију и поштовање различитости. Васпитачи имају кључну улогу као „рефлексивни практичари“, који ослушкују потребе деце, прилагођавају окружење и активно учествују у креирању подстицајне средине.

На основу добијених резултата, препоручује се да вртићи наставе са улагањем у квалитетан простор и материјале кроз конкретне кораке, као што су: редовна адаптација и трансформација простора у складу са интересовањима деце; укључивање деце, родитеља и локалне заједнице у планирање и обогаћивање окружења; коришћење природних и рециклираних материјала као подстицај за креативну игру; континуирано усавршавање васпитача у области педагошких метода које користе простор и материјале као инструменте развоја.

Улагање у простор и материјале има директан ефекат на квалитет игре и учења, а тиме и на свеобухватан развој детета. Стварање стимулативне и подстицајне атмосфере представља основу за развој потенцијала сваког детета, као и за формирање позитивног и инклузивног предшколског окружења.

ЛИТЕРАТУРА

1. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Broström, S. (2017). *Participation in children's play: How can adults facilitate children's play?* European Early Childhood Education Research Journal, 25(4), 574–585. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2017.1347149>
3. Broström, S. (2017). *The Role of the Educator in Early Childhood Education*. Routledge.
4. Brown, S., Vaughan, C. (2009). *Play: How It Shapes the Brain, Opens the Imagination, and Invigorates the Soul*. New York: Penguin Group.
5. Bruce, T. (2011). *Learning Through Play: For Babies, Toddlers and Young Children*. London: Hodder Education.
6. Vecchi, V. (2010). *Art and Creativity in Reggio Emilia: Exploring the Role and Potential of Ateliers in Early Childhood Education*. London: Routledge.
7. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
8. Gandini, L. (2012). *Connecting Conversations: The Role of Documentation in the Reggio Emilia Approach*. In Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (Eds.), *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Experience in Transformation* (3rd ed., pp. 303–326). Praeger.
9. Године узлета, Основе програма предшколског васпитања и образовања. (2019). Београд: Просветни преглед д.о.о.
10. Dewey, J. (1933). *How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process*. Boston: D.C. Heath.
11. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
12. Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (Eds.). (1998). *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach - Advanced Reflections* (2nd ed.). Greenwich, CT: Ablex Publishing Corporation.
13. Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (2012). *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Experience in Transformation*. Santa Barbara, CA: Praeger.
14. Epstein, J. (2011). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. New York: Routledge.

15. Epstein, J. L. (2018). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. Routledge.
16. Kamenov, E. (2006). *Predškolska pedagogija*. Beograd: Zavod za udžbenike.
17. Kernan, M. (2010). Space and place as a source of belonging and participation in urban environments: Considering the role of early childhood education and care settings. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(2), 199–213.
18. Kernan, M. (2010). *Outdoor Play in Early Childhood Education: A Review of the Literature*. *Early Years*, 30(3), 219–231.
19. Klein, L. (2008). *Comparing approaches to teaching: Three preschool programs*. Преузето са: http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/article_view.aspx?ArticleID=367
20. Крњаја, Ж., Павловић-Бренеселовић, Д. (2017). *Калейдоскоп: Пројектни приступ учењу*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет Универзитета у Београду.
21. Malaguzzi, L. (1998). History, ideas and basic philosophy. In C. Edwards, L. Gandini, & G. Forman (Eds.), *The hundred languages of children: The Reggio Emilia approach – Advanced reflections* (2nd ed., pp. 49-98). Greenwich, CT: Ablex Publishing Corporation.
22. Miljak, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću*. Zagreb: Mali profesor.
23. Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС. (2018). *Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања*. Службени гласник РС – Просветни преглед, бр. 16.
24. Nicholson, S. (1971). The Theory of Loose Parts. *Landscape Architecture Quarterly*, 62(1), 30–34.
25. OECD. (2012). *Starting Strong III: A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*. Paris: OECD Publishing.
26. Павловић-Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж. (2017). *Калейдоскоп: Основе диверсификованих програма предшколског васпитања и образовања*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет Универзитета у Београду.
27. Rinaldi, C. (2006). *In Dialogue with Reggio Emilia: Listening, Researching and Learning*. London: Routledge.

28. Slunjski, E. (2011). *Dječji vrtić: zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i suodlučivanja*. Zagreb: Mali profesor.
29. Степић, Г. М., Дедај, М. Д. и Џаић, Б. М. (2024). Истраживање са децом у заједници – перспектива васпитача. *Синтеза*, 25, 1–11. <https://doi.org/10.5937/sinteze13-50945>
30. Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
31. Tovey, H. (2016). *Bringing the Froebel approach to your early years practice*. London: Routledge.
32. Tovey, H. (2016). *Playing Outdoors: Spaces and Places, Risks and Challenges*. Open University Press.
33. Harms, T., Clifford, R. M., & Cryer, D. (2005). *Early childhood environment rating scale—Revised edition (ECERS-R)*. Teachers College Press.
34. Carr, M., & Lee, W. (2012). *Learning Stories: Constructing Learner Identities in Early Education*. SAGE Publications.
35. Curtis, D., & Carter, M. (2003). *Designs for Living and Learning: Transforming Early Childhood Environments*. St. Paul, MN: Redleaf Press.
36. Curtis, D., & Carter, M. (2014). *Designs for living and learning: Transforming early childhood environments* (2nd ed.). Redleaf Press.
37. Vujčić, L. (2016). *Porodica i predškolska ustanova – partneri u odgoju i obrazovanju djece*. Rijeka: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
38. Wood, E. (2014). The play–pedagogy interface in contemporary debates. In L. Brooker, M. Blaise, & S. Edwards (Eds.), *The SAGE handbook of play and learning in early childhood* (pp. 145–156). SAGE Publications.
39. White, J. (2008). *Young Children's Relationship with Nature: Its Importance to Children's Development & the Earth's Future*. White Hutchinson Leisure & Learning Group.

ПРИЛОГ 1

Анкета за васпитаче

У оквиру истраживања о значају простора и материјала у подстицању игре као централне активности у предшколском васпитању, креиран је упитник намењен васпитачима у предшколској установи. Циљ анкете био је да се испитају њихови ставови, искуства и праксе у вези са организовањем простора, употребом полуструктурираних и неструктурираних материјала, као и проценом утицаја ових елемената на развој и добробит деце.

Упитник је подељен на више тематских целина у складу са циљевима истраживања и структуриран тако да садржи комбинацију затворених и отворених питања. У наставку се налази целокупан садржај анкете који је коришћен у истраживању.

Ставови васпитача о значају простора за подстицање игре у вртићу

1. Колико сматрате да је простор у вртићу важан за развој дечје игре?

- (а) веома важно
- (б) важно
- (в) није много важно
- (г) није важно

2. Како оценјујете утицај опреме у простору на квалитет игре са децом?

- (а) веома позитиван
- (б) позитиван
- (в) неутралан
- (г) негативан

3. У којој мери сматрате да простор треба да буде прилагођен интересовањима и потребама деце?

- (а) потпуно прилагођен
- (б) делимично прилагођен
- (в) није прилагођен
- (г) није потребно прилагођавати

4. Који принципи су вам најважнији при опремању простора за игру?

- (а) безбедност
- (б) функционалност
- (в) пријатност
- (г) приступачност
- (д) флексибилност

5. Да ли у свом раду прилагођавате простор у зависности од узраста деце и врсте активности?

- (а) увек
- (б) понекад
- (в) ретко
- (г) никада

6. Како сте организовали простор у својој радној соби како бисте подстакли игру?
(отворено питање за одговор)

**Ставови васпитача о употреби полуструктурираних и неструктурираних
материјала у подршци развоју дечје игре**

7. Колико сматрате значајним употребу полуструктурираних и неструктурираних материјала у подстицању дечје игре?

- (а) веома значајно
- (б) значајно
- (г) мање значајно
- (д) није значајно

8. Да ли у свом раду користите неструктуриране и полуструктуриране материјале?

- (а) увек
- (б) понекад
- (в) ретко
- (г) никада

9. У којим активностима користите полуструктуриране и неструктуриране материјале?
(можете навести више одговора)

- (а) у ликовним активностима
- (б) у математичким активностима
- (в) у слободној игри
- (г) у активностима истраживања и експериментисања
- (д) у другим активностима (наведите које)

10. Како ови материјали утичу на развој деце?

- (а) позитивно утичу на физички развој (моторика)
- (б) позитивно утичу на сазнајни развој (пажња, концентрација)
- (в) развијају креативност
- (г) други аспекти (наведите)

11. Да ли сте користили неструктуриране и полуструктуриране материјале пре увођења нових Основа програма?

- (а) да
- (б) не

Повезаност простора и материјала с развојем игре и добробити деце

12. Како се простор у вртићу односи на добробит деце?

- (а) простор има веома позитиван утицај
- (б) простор има позитиван утицај
- (в) простор има неутралан утицај
- (г) простор има негативан утицај

13. Како материјали који су доступни деци утичу на њихову игру?

- (а) веома позитивно
- (б) позитивно
- (в) неутрално
- (г) негативно

14. Да ли се осећате ограничени у свом раду због недостатка простора или материјала?

- (a) да, због недостатка простора
- (б) да, због недостатка материјала
- (в) не, немам осећај ограничења

15. Шта бисте променили у простору или материјалима како би деца имала боље услове за игру и развој? (отворено питање за одговор)

16. Као васпитач, колико често мењате простор и материјале у зависности од интересовања деце?

- (a) често
- (б) понекад
- (в) ретко
- (г) никада

Изазови и препоруке за унапређење простора и материјала за игру

17. Како процењујете важност усклађивања простора и материјала са интересовањима деце у вашој радној соби?

- (a) веома важно
- (б) важно
- (в) мање важно
- (г) није важно

18. Шта сматрате највећим изазовима у опремању простора и употреби материјала за подстицање игре? (отворено питање за одговор)

ПРИЛОГ 2

Фотографије простора и материјала у вртићу

У циљу илустрације амбијента у коме се одвија игра деце, као и врсте материјала који се користе у раду, у наставку су приказане фотографије радног простора васпитача, као и полуструктурираних и неструктурираних материјала који подстичу дечју игру. Ове фотографије пружају визуелну потпору подацима добијеним путем упитника и употпуњују увид у реалне услове у установи и како су се развијали у реалном програму.

Слика 1: Приказује атријум који је пројектом две групе преуређен у заједнички простор на отвореном.

Деца, родитељи и васпитачи су у сарадњи осмишљавали и опремили простор на иницијативу деце, која су желела ту да се играју. Простор су опремали полуструктурираним и неструктурираним материјалима и реалним предметима.

Слика 2: Приказује собу у којој су ормани уз помоћ родитеља столара прерављене у покретне полице и комоде

Соба је била опремљена огромним орманом који је заузимао велики део просторије и као такав није користио за деčју игру. На иницијативу васпитача покренута је акција у сарадњи са родитељем столаром. Реконструкцијом ормана добили смо покретне делове које су деца померала и правила распоред у соби. Такође и сви материјали и предмети су им на дохват руке и подржавају слободну и истраживачку деčју игру.

Слика 3: Приказује простор опремљен рециклираним предметима и материјалима

Родитељи, деца и васпитачи су опремили простор материјалима и предметима којима су деца дала нову намену користећи их у симболичкој игри.

Слика 4: Пракузује собу са просторним целинама

У простору су видљиве просторне целине које су смањиле могућност коришћења дрвених кревета, који се користе у време подневног одмора. Стари дрвени кревети су замењени лакшим и покретним креветићима, а ормани за дрвене кревете су избачени. Тиме се добило на већем простору, у коме је лако манипулисати пртосторним целинама.

Слика 5: Приказује палете пренамењене у гарнитуру за седење

На иницијативу савета родитеља скупио се новац за набавку палета ради опремања и уређења спољашњег простора. Уз помоћ родитеља од палета су направљене гарнитуре за седење, столови, кухињице, жардињере за баште...

Слика 6: Приказује терасу за децу јасленог узраста

Деца јасленог узраста сада могу самостално и свакодневно да бораве на отвореном простору. Тераса као просторна целина, без обзира на временске услове, омогућава игру током целе године.

Слика 7: Приказује терасу опремљену неструктурираним и полуструктурираним материјалима

Неструктуриран природни материјал видљив у простору служи експерименталној и свакодневној игри на тераси. Деци је омогућено да манипулишу материјалима који се могу наћи само у природи.

Слика 8: Приказује ходник претворен у простор за игру

Ходник је опремљен предметима којима је промењена намена. Васпитачи уносе промену тако што осмишљавају игре са разним предметима и материјалима, користећи ресурсе локалне заједнице.

Слика 9: Приказује просторну целину за градњу и за конструисање

Конструктори су доступни деци у просторној целини подржавајући слободну и симболичку игру кроз коју се развија машта, радозналост. Простор постаје место активног учења у којима се стварају услови за стицање разних искустава.